

Szakmai beszámoló a Nemzeti Kulturális Alap

Könyvtárak és Levéltárak Kollégiuma 208108/00103 számú, a Levéltári Nap keretében megrendezett, Vizuális várostörténet. A fényképek és a fényképezés szerepe a városi társadalom bemutatásában című konferencia megvalósításáról

Budapest Főváros Levéltárában 2022. november 15-én a Levéltári Nap keretében került megrendezésre a Vizuális várostörténet. A fényképek és a fényképezés szerepe a városi társadalom bemutatásában című konferencia. A Levéltári Nap hagyományosan a Budapest egyesítésének évfordulójához (1873. november 17.) igazítva kerül megrendezésre.

A rendezvényt Dr. Kenyeres István, Budapest Főváros Levéltárának főigazgatója és Dr. Bósz Anett főpolgármester-helyettes nyitotta meg, majd átadásra kerültek a Levéltár díjai. A Gárdonyi Albert-díj első fokozatát, a Gárdonyi Albert-emlékérmét Pecsők László levéltáros, a díj második fokozatát, a Gárdonyi Albert-tollat Baros Beatrix levéltáros kapta. A Levéltár főigazgatója által 2017-ben alapított Varga László-díjat László Zsófia főlevéltáros vehette át.

A díjkiosztást követő konferencia népszerű témát választott vizsgálatá tárgyául. Az utóbbi években megnőtt az érdeklődés a fotózás története, a fényképeknek a történelmi kutatásban betöltött helyének vizsgálata iránt. 2018 novemberében a Fiatal Levéltárosok Egyesülete és a BFL rendezett sikeres fotótörténeti konferenciát, ahol elsősorban a levéltárakban őrzött fotók és filmek megőrzésének, feldolgozásának és publikálásának kérdései kerültek terítékre. A Hajnal István kör 2022. évi konferenciáját (Vizualitás és történelem) szintén ennek a témának szentelte. A Levéltári napon elhangzott nyolc előadás a fényképek közgyűjteményi megőrzését és felhasználását vizsgálta és többek között arra kereste a választ, hogy a fotók miként segíthetik a várostörténészek munkáját a városi társadalom bemutatásakor.

A délelőtti szekció első előadója, Fislí Éva a fényképezés és az emlékezés, felejtés kapcsolatát vizsgálta, mindezt történelmi távlatokba helyezve. Kérdésfeltevései arra irányultak, hogy a fényképkészítők-, illetve -nézők mikor, hogyan és mire kívántak emlékezni és emlékeztetni, továbbá hogyan változik a fénykép(ezés) szerepe a városok múltjának elképzelésében és megismerésében. Tomsics Emőke előadásában a fővárosi közgyűjteményekben található fényképek révén, és azok keletkezéstörténetének, eredeti kontextusainak a levéltári és a sajtószövegek segítségével történő feltárásával a következő kérdéseket érintette: Megragadható-e a budapesti identitás változása a

fényképterelésben? Milyen problémák és forráskritikai szempontok merülnek fel e probléma vizsgálatakor? A városkép és a városkarakter mely vonásai emelkednek ki az 1860-as években tömegesedő fényképterelés és az 1890-es években elterjedő amatőr fényképezés közötti időben keletkezett városképek összevetéséből, s ezek mennyiben utalnak az azonosságtudat irányának alakulására? Melyek a fővárosi és a világvárosi identitástudat vizuálisan megragadható elemei Budapest esetében? Miféle szempontok dominálnak a korszak fényképterelésében és ezek hatása hogyan jelentkezik a város vizuális arcának későbbi megörökítésében?

A következő előadó, Tamáska Máté tíz éve indult projektjében a két fővárosnak, Budapestnek és Bécsnek a 19. század végétől napjainkig lezajlott urbanisztikai átalakulását, városi tereinek hol párhuzamos, hol széttartó folyamatait vizsgálja. A projekt kapcsán két, a kérdéskörhöz kapcsolódó kiállítás rendezésében vett részt, amelyek fotóanyagának kiválogatásakor számos módszertani probléma merült fel (a 19. század reprezentatív fotóanyaga például láthatatlanná tette az urbanizáció árnyoldalait, a nyomornegyedeket, a rendezetlen városrészeket, vagy dilemmaként merült fel a válogatás viszonya a valóság léptékéhez). Ezeket a problémákat járta körül előadásában. A délelőtti szekciót Nagy Ágnes előadása zárta. A magániratgyűjtés keretében, személyi és családi irathagyatékok részeként nagy mennyiségben áramlanak privát fotók Budapest Főváros Levéltárába, amely számos gyűjteménykezelői problémát vet fel. Nagy Ágnes előadásában a fotógyűjtési terep feltérképezése terén próbált tájékozódó lépéseket tenni, s Budapest Főváros Levéltárának a magániratgyűjtéshez szorosan kötődő fotógyűjtési gyakorlatát kontextusba helyezve bemutatni.

A délutáni szekció első előadója, Dávid Adrienne a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 2014-ben indított Facebook oldalával kapcsolatos, lassan tíz éves tapasztalatokat foglalta össze. A felhasználói élménykutatás eszközeit és módszertanát alkalmazva a következő kérdésekre kereste a választ: milyen hatást kelt a platform a felhasználókban? Milyen kép él bennük a gyűjteményről, milyen tartalmakat, fényképeket egyéb forrásokat fogadnának szívesen? Mi a magyarázata az egy-egy lokalitás múltjához kötődő érdeklődés látványos megélénkülésének a közösségi felületeken? Van-e edukációs jelentősége annak, ha a közgyűjtemények itt tartósabban is teret foglalnak, kínálkoznak-e a bemutatkozáson túli lehetőségei a közönségkapcsolatok elmélyítésének?

A Fővárosi Fotó Vállalat Riporter Osztályának fotónegatív-gyűjteménye 2018 augusztusában került Budapest Főváros Levéltárába. A gyűjtemény meghatározó darabjai a termék- és reklámfotók, valamint a szakmai vásárokon készített felvételek, kisebb mértékben pedig egyéb eseményfotók, valamint műszaki rajzok és leírások fényképei; ezeken kívül előfordulnak a Főfotó

saját „archívuma” számára készített város- és tájfotók, illetve különböző „csendéletek”, portrék. E hallatlanul gazdag fotógyűjtemény feldolgozása megindult, Németh Ágnes ezekről a tapasztalatokról számolt be előadásában.

Balogh János Mátyás a fotók felhasználásával összeállított tablók témájával foglalkozott. Bemutatta, hogy milyen lehetőséget kínálnak egyes (bizonyos szempontból „budapesti születésűnek” tekinthető) fényképtípusok különböző – akár osztársadalmi szintű – tablók megalkotására, hogy ezeken a képeken milyen mintázatok érhetőek tetten, és hogy milyen szerep juthat az ilyen emlékéállításokban az archívumoknak.

A konferencia záró előadása átvezetésként szolgált a Levéltári nap záró eseményéhez, *A budapesti rakpart – A főváros arcai* című, Chochol Károly életművét bemutató kiállítás megnyitására. Csiffáry Gabriella főlevéltáros, a kiállítás kurátora mutatta be Chochol Károly fotóművész munkásságát, akinek egyedülálló fotóanyaga 2021-ben került be Budapest Főváros Levéltára. Az 1300, többnyire kiállításra készült előhívott fotóból, a megközelítően 10 000 digitális képből és 40 000 fotónegatívából álló gyűjtemény óriási fotó- és társadalomtörténeti értékű. A gyűjtemény részeként bekerültek levéltárunkba a művész más személyes dokumentumai is. Chochol Károly fontos szakmai szerepvállalásainak köszönhetően pedig olyan iratok birtokába juthattunk, amelyek az elmúlt évtizedek kulturális életének fontos lenyomatai.

A fotótörténeti konferenciát követően, hatalmas érdeklődés közepette, Karácsony Gergely főpolgármester úr nyitotta *A budapesti rakpart – A főváros arcai* című, Chochol Károly életművét bemutató kiállítást. A kiállításról rövid összefoglaló található a BFL youtube csatornáján: https://www.youtube.com/watch?v=i-vX61_Cyh4. Hosszabb összefoglaló az alábbi linken jelent meg: <https://qubit.hu/2022/12/26/sosem-latott-kepeken-idezi-meg-a-fovarost-chochol-karoly-a-szocialista-budapest-kronikasa>

Az elhangzott előadások közül néhányat az Urbs Magyar Várostörténeti Évkönyv 17. számában kívánjuk megjelentetni.

A konferencia – és a téma – népszerűségét és sikerét mutatja, hogy több mint 100 érdeklődő vett részt a tanácskozáson, a kiállítás megnyitóján pedig az utóbbi évek egyik leglátogatottabb rendezvénye volt.

A konferencia programja

9:30 – 10:15 Levéltári Nap – megnyitó

Erkel Ferenc Vegyeskar műsora

Dr. Kenyeres István főigazgató köszöntője

Dr. Bósz Anett főpolgármester-helyettes megnyitó beszéde

A Gárdonyi Albert-díjak, valamint a Varga László-díj átadása

10:15 – 10:45 Szünet

I. szekció: Fotó- és várostörténet: elméleti megközelítések, feldolgozási módszerek

Levezető elnök: Kenyeres István (BFL)

10:45 – 11:05 Fisli Éva (MNM): Vakfoltok mozgásban: fénykép és emlékeztetés

11:05 – 11:25 Tomsics Emőke: A világvárossá „kép-zelt” Budapest

11:25 – 11:45 Tamáska Máté (AVKF): Budapest – Bécs. Párhuzamos városképek, módszertani dilemmák

11:45 – 12:05 Nagy Ágnes (BFL): Családi és személyi iratok között fellelt fényképanyag levéltári megőrzése és történeti felhasználása

12:05 – 12:45 Vita

12:45 – 14:00 Ebédszünet

II. szekció: Fényképgyűjtemények a várostörténet szolgálatában

Levezető elnök: Szívós Erika (ELTE BTK)

14:00 – 14:20 Dávid Adrienne (FSZEK): Budapest posztról posztra – A FSZEK Budapest Gyűjteményének Facebook-jelenlétével kapcsolatos tapasztalatok egy felhasználói élménykutatás tükrében

14:20 – 14:40 Németh Ágnes (BFL): A BFL FŐFOTÓ-gyűjteményének feldolgozása és közzététele

14:40 – 15:00 Balogh János Mátyás (MNL OL): Társadalmi tablók: források, mintázatok, konstrukciók

15:00 – 15:20 Csiffáry Gabriella (BFL): A BFL Fotótára és a Chochol-gyűjtemény feldolgozása

15:20 – 15:40 Vita

16:00 *A budapesti rakpart – A főváros arcai* című, Chochol Károly életművét bemutató kiállítás megnyitója, köszöntőt mond Karácsony Gergely főpolgármester

Válogatás a konferencián készült fotókból

A szakmai beszámoló elérhető:

<https://bparchiv.hu/statikus/palyazati-beszamolok>

<https://www.hungaricana.hu/hu/nka-palyazati-beszamolok/2022/>

Budapest, 2023. január. 10.

Fazekasné dr. Toma Katalin s.k.
tudományos titkár